

STUDIJE I ČLANCI

ORIGINALNI NAUČNI RAD
DOI: 10.5937/reci24170120
UDK: 811.163.41'373.45:811.111
81'42
orcid.org/0009-0008-2293-1590

Svetlana S. Obradović*

Univerzitet u Istočnom Sarajevu

Medicinski fakultet Foča

Katedra opšteobrazovnih predmeta

LEKSIČKI UTICAJ ENGLESKOG JEZIKA NA SRPSKI U KOMUNIKACIJI NA DRUŠTVENOJ MREŽI FEJSBUK – STUDIJA SLUČAJA

Sažetak: Rad se bavi leksičkim uticajem engleskog jezika na srpski na društvenoj mreži Fejsbuk. Istraživanje se bavi jezicima u kontaktu i pronađeno je 144 iskaza unutar 10 različitih profila sa kojih su preuzimani komentari na slike i video klipove, statusi korisnika, kao i komentari na njihovim „zidovima“. Oslanjajući se na semantičko-pragmatičku analizu Tvrтка Prčića (2005), sagledali smo anglicizme iz dva ugla: (1) prema vrsti, uspostavljajući kontrast između *očiglednih* i *sirovih* anglicizama i (2) prema opravdanosti, praveći razliku između *opravdanih* i *neopravdanih* anglicizama. Analiza je pokazala da 12,06% preuzetih leksema zadržava izvorni oblik, a 56,89% anglicizama su slučajevi nekritičkog i nepotrebnog pozajmljivanja vokabulara. Pozitivan procentualni udio u korist očiglednih anglicizama (88,79%) ilustruje tendenciju mlađih ispitanika da se pridržavaju norme maternjeg jezika.

Ključne riječi: Fejsbuk; leksema; neopravdani anglicizmi; očigledni anglicizmi; opravdani anglicizmi; sirovi anglicizmi.

Uvod

* cecavuk119@gmail.com

Kao rezultat jezičke angloglobalizacije, engleski u mnogim jezicima svijeta poprima ulogu odomaćenog stranog jezika. Posljedično, dolazi do masovnog i nekontrolisanog preuzimanja engleskih elemenata. Takvo nepotrebno i neopravdano pozajmljivanje stvara osnovu za razvijanje novog hibridnog sociolekta koji se ironično naziva *anglosrpskim jezikom* (Prčić, 2005: 56–57). Dvije norme se istovremeno koriste, uz tendenciju da uvezeni standard preuzme primat kod pomodarnih korisnika srpskog jezika (Prčić, 2005: 66–78; v. takođe Radčenko, 2006).

Rad je postavljen u okvir lingvistike jezičkih dodira i bavi se uticajem engleskog jezika na srpski, koristeći građu preuzetu sa društvene mreže Fejsbuk. Kontaktna lingvistika jeste grana koja se, jednim dijelom, bavi i problematikom pozajmljenica. Istraživanje smo ograničili na leksički nivo budući da se radi o jezičkom nivou koji je uvijek prvi, ali i u najvećoj mjeri, zahvaćen promjenama koje su posljedica jezičkih kontakata.

Leksema se definiše kao najmanja nezavisna jedinica leksičkog sistema, a obuhvata riječi (ili alolekse), to jeste ostvarenja svih njenih gramatičkih oblika i značenja u kontekstu (Dragičević, 2010: 35–36), kao i frazeološka proširenja (Bugarski, 2003: 199). Kako naglašava Tvrтко Prčić (2005), „terminom anglicizmi obuhvaćene su pozajmljenice iz engleskog jezika u srpskom“ (Prčić, 2005: 207). To su leksičke jedinice koje uključuju opšte riječi (apelative), ali i nesamostalne leksičke jedinice poput prefiksa. Međutim, anglicizmima se ne mogu smatrati „one reči i izrazi iz engleskog jezika koji se bez adaptacije jednokratno i povremeno ubacuju u izgovorene ili napisane tekstove na srpskom jeziku“ jer „nisu – ili, nisu još – integrisani u sistem srpskog jezika“ (Prčić, 2005: 207). Slučajevi bilingvizma gdje dolazi do kontakta dva ili više jezika u umu govornika vode do preključivanja kodova, a ne leksičkog pozajmljivanja. Upotrebljavajući potpuno neadaptiranu riječ, bilingvalni govornici prebacuje se sa jednog koda u drugi. Proces pozajmljivanja, s druge strane, zahtijeva prihvaćenost određene riječi od strane šire jezičke zajednice, dakle, fazu konsolidacije (Filipović, 2005: 15).

Cilj ovog istraživačkog projekta jeste da proučavanjem sakupljenih primjera, njihovom kvantitativnom analizom i sistemskim pregledom ispitamo stepen uticaja engleskog jezika na srpski u komunikaciji na društvenoj mreži Fejsbuk. Budući da građu čine primjeri preuzeti iz necenzurisane elektronske komunikacije, naše polazne pretpostavke su da će preovladavati oblici sirovih i neopravdanih anglicizama, odnosno engleskih leksema koje prolaze kroz nultu grafološku adaptaciju.

Pozajmljivanje anglicizama budilo je interesovanje mnogih lingvista. Bitno je pomeniti zbornik radova *O leksičkim pozajmljenicama* (1996), ali i lingviste poput Klajna (1996) i Milić (2013). Bugarski (1996) i Prčić (2002) sagledavaju anglicizme sa stanovišta sociolingvistike, odnosno Pavić-Kavgić (2006) sa stanovišta pragmatike. Brojne su studije u svim terminološkim oblastima: mašinstvo (Tasić,

2010); sport (Milić i Sokić, 1998; Milić, 2015); marketing i menadžment (Silaški, 2009; 2012; Filipović, 2011); medicina (Mičić, 2009; Mičić i Sinadinović, 2013); računarstvo (Filipović, 2004; 2005; Radić-Dugonjić, 1996); moda (Petrov, 2015; Filipović, 2003; 2006) itd. Najsveobuhvatniji doprinos dala je *Teorija jezika u kontaktu* R. Filipovića (1986), koja opsežno analizira anglicizme iz raznih registara na fonološkom, morfološkom i semantičkom nivou. Među rječnicima anglicizama posebno se izdvajaju Filipovićeve rječnik *Anglicizmi u hrvatskom ili srpskom jeziku* (1990), noviji *Du you speak anglosrpski? Rečnik novijih anglicizama* (2011; 2018) i posljednji pod nazivom *Srpski rečnik novijih anglicizama: prvo, elektronsko, izdanje* (2021).

Fejsbuk je društvena mreža na Internetu koju je 2004. godine osnovao Mark Zuckerberg, bivši student Harvarda. Na samom početku, Fejsbuk je bio namijenjen samo studentima sa Harvarda koji su tim putem mogli međusobno da komuniciraju i razmjenjuju informacije. Sajt se zatim proširio kako bi obuhvatio i umrežio i druge univerzitete da bi konačno 2006. prerastao u globalni sajt kome su mogli pristupiti korisnici širom svijeta. Zamišljen je, prema riječima osnivača, tako da se putem interneta povežu i socijalizuju oni ljudi koji se već poznaju u stvarnom životu, za razliku od sličnih veb-servisa. Ovaj servis je potpuno besplatan za sve korisnike, a ostvaruje prihode od sponzora i oglašavanja putem reklama koje se pojavljuju uz svaki profil. Moguće je platiti i verziju bez oglasa koja je dostupna za korisnike iz Evropske unije. Danas ima približno 3 milijarde aktivnih korisnika mjesečno, po podacima iz druge četvrtine 2023. godine, što je čini jednom od najrasprostranjenijih društvenih mreža na svijetu. Indija zauzima prvo mjesto po broju korisnika (330 miliona), zatim slijede Sjedinje Američke Države (179 miliona). Prema istraživanju koje je sprovedeno u januaru 2021. godine, vrijeme provedeno na ovom servisu iznosilo je oko 33 minute. Krajem iste godine podaci su pokazali da je četvrtina američkih korisnika pripadala starosnoj grupi između 24 i 34 godine, a da žene dominiraju nad muškim korisnicima (Vlajković, 2010: 183-184; <https://www.statista.com/statistics/264810/number-of-monthly-active-facebook-users-worldwide/>).

Teorija jezika u kontaktu

Filipovićeve teorije o jezičkim dodirima (1986) polazi od principa iznijetih u monografijama dvojice nosilaca teorije jezika u kontaktu, Haugena i Vajnrjaha (1953). Njihovu teoriju Filipović razrađuje i dopunjava rezultatima sopstvenog istraživanja i time postavlja temelje kontaktne lingvistike na našim prostorima.

Proces jezičkog posuđivanja počinje transferom *modela* iz jezika davaoca u jezik primalac. Model odmah započinje svoju integraciju u sistem jezika primaoca, a da bi to postigao prolazi kroz različite faze adaptacije, u obliku nestalne *kompromisne replike*. Nakon potpune integracije model poprima oblik koji nazivamo *replika*

(Bogdanović, 2014: 139–152). Opisani proces kontrolišu dvije lingvističke operacije: *supstitucija*, odnosno „svaki aspekt modela koji se zamjenjuje nekim ekvivalentom iz sustava jezika primaoca“, i *importacija* koja se definiše kao svaki aspekt modela „što ga je replika preuzela“ (Filipović, 1986: 68). Sa pravom Sanja Filipović napominje da je importacija u potpunoj suprotnosti sa krajnjim ciljem pozajmljivanja – odomaćivanjem preuzetog materijala. Budući da je to glavni cilj jezičkog pozajmljivanja, supstitucija je daleko učestalija (2005: 16).

Posmatranjem *replike* – posuđenice integrisane u sistem jezika primaoca – zapaženo je da se njena adaptacija ne završava na tom nivou, tako da ona u nastavku može prolaziti kroz mnoštvo novih promjena koje su u skladu sa sistemom jezika primaoca i koje su karakteristične za strukturalni nivo na kojem se javljaju. Stoga, R. Filipović sa pravom zapaža da postojeća podjela ne zadovoljava jer su neki rezultati njegove analize ostali izvan pomenute klasifikacije. Definiše promjene koje ranija teorija nije razlikovala uvodeći dihotomiju: *primarne–sekundarne promjene*. Primarne promjene se vezuju za bilingvalne govornike i usljed svoje nestalne prirode javljaju se u vidu mnoštva različitih oblika kompromisne replike. Podložne su promjenama koje mogu dolaziti iz oba jezika. Sekundarne promjene, s druge strane, stalne su i nepromjenljive, pri čemu je pojava varijabilnosti isključena (Filipović, 1986: 65–67; v. takođe Petrov, 2015: 41–43; Rodić, 2014: 461–462).

Metodologija

Korpus čini ukupno 144 iskaza unutar 10 različitih profila sa kojih su preuzimani komentari na slike i video klipove vlasnika datog profila i njegovih virtuelnih prijatelja. Takođe, korišćeni su i statusi korisnika, kao i komentari na njihovim „zidovima“ (engl. wall). Kao i druge društvene mreže, Fejsbuk je koristan izvor anglicizama. To nam omogućava da na objektivan način sagledamo stepen hibridizacije srpskog jezika koji koriste nove, bilingvalne, generacije. Ipak, ovakav korpus ima i nekoliko ozbiljnih nedostataka. Fejsbuk profili često su obrisani ili privremeno ugašeni, a pojedinačni komentari i slike se takođe brišu, što znači da je određenim dijelovima korpusa pristup onemogućen. Većini profila mogu pristupiti samo virtuelni prijatelji datog korisnika koji imaju otvoren nalog na ovoj društvenoj mreži. Stoga, pored ponuđenih primjera nismo nudili veb-adrese te će se u vjerodostojnost korpusa moći uvjeriti ograničen broj čitalaca koji ispunjavaju navedene uslove. Takođe, od korisnika ove društvene mreže nije dobijena dozvola za preuzimanje podataka, tako da bi uvođenjem veb-adrese, kao i imena i prezimena autora, došlo do neetičkog otkrivanja identiteta vlasnika podataka. Ovo je nužna posljedica same politike društvene mreže Fejsbuk da se prilikom registracije koriste pravo ime i prezime. Stoga, primjeri iz korpusa, prema APA standardu, predstavljaju oblik personalne komunikacije i neće biti uključeni u listu referenci. Napominjemo da smo iz građe isključili lična imena i prezimena virtuelnih prijatelja, što je i

označeno znakom [...]. Takođe, grafički simboli za iskazivanje vlastitih emocija neće biti prikazani.

Rezultati istraživanja

Slijedi pregled izdvojenih kategorija dobijenih analizom građe. Svaka od njih ilustrovana je prototipskim primjerima nakon čega slijedi tabelarni prikaz rezultata.

Engleske interpolacije u srpskom jeziku

Pod engleskim interpolacijama u srpskom podrazumijevamo engleske riječi i izraze ubačene u rečenice srpskog jezika. Kao što je napomenuto u uvodnim odjeljku ovog rada, termin anglicizam ne obuhvata ovakve slučajeve jer, s leksikografskog i s normativističkog stanovišta, ne čine još uvijek sastavni dio leksičkog fonda srpskog jezika (Vasić i dr., 2011: 8). Ovakve engleske riječi „na privremenom radu“ u srpskom nazivaju se još i inglišizmi (Prčić i dr., 2021: 12). Ukoliko dođe do višestruke upotrebe nekog od inglišizama, može započeti proces integracije u sistem srpskog jezika, tako da će od gosta postati domaćin i vremenom dobiti status anglicizma (Prčić i dr., 2021: 12).

(1) Nista od druženja...sutra *hospital*. (lična komunikacija, 20. mart 2017.)

(2) Samo *bitchujes* u poslednje vreme. (lična komunikacija, 20. mart 2017.)

(3) Brčko ili negdje u Srbiji (preuzeh sa *googla*, pa nisam siguran) k'o da vidim kroz maglu natpis BRČKO ili pak SRBIJA. tu je to negdje. (lična komunikacija, 20. februar 2024.)

(4) Ne mogu da *biliv* gdje ga nadje. (lična komunikacija, 20. maj 2017.)

(5) Moja mila *tičerčad*. (lična komunikacija, 25. februar 2024.)

(6) Yeah. Cekam da dodje onaj *spenker*. (lična komunikacija, 28. februar 2024.)

(7) Konkretno, sto jes' *YES!* (lična komunikacija, 20. mart 2017.)

Leksema *hospital* primjer je nulte adaptacije ili doslovnog prepisivanja originala u rečenice srpskog jezika. Hibridno, englesko-srpsko pisanje u primjeru (2) i (3) podrazumijeva adaptaciju leksema dodavanjem srpskih leksičkih ili gramatičkih (morfema {eš} kao indikator drugog lica jednine indikativa prezenta i morfema {a} za izražavanje genitiva jednine imeničke klase) sufiksa (v. Mrazović i dr., 1990). Ovakvi hibridi predstavljaju najnepoželjniji oblik interferencije engleskog jezika (Prčić, 2005: 85). Proizvoljna transkripcija originala, koja može uključiti i ispravne oblike, ilustrovana je primjerom (4), dok primjer (5) oslikava slučajeve leksema koje su dobile srpske gramatičke ili leksičke sufikse. Koristeći produktivni nomina agentis sufiks, korisnik društvene mreže iz primjera (6) derivira leksemu *spenker* (osoba koja kaznjava blagim udarcima rukom po zadnjici djeteta), inače nepostojeće u standardnom engleskom jeziku (English Oxford Living Dictionaries [EOLD] onlajn, 2017). Primjer (7) ilustruje individualnu kreativnu supstituciju u cilju komičnog efekta.

Anglicizmi u srpskom jeziku

U ovom odjeljku pozabavićemo se leksičkim jedinicama koje smo u uvodnim redovima definisali pod terminom *anglicizam* (v. Prčić, 2005; Vasić i dr., 2011; 2018). Oslanjajući se na semantičko-pragmatičku analizu Tvrtka Prčića (2005), sagledaćemo anglicizme iz dva različita ali povezana ugla: (1) prema vrsti, uspostavljajući kontrast između očiglednih i sirovih anglicizam¹ i (2) prema opravdanosti, praveći razliku između opravdanih i neopravdanih anglicizama.

Analiza anglicizama prema opravdanosti.

S obzirom na činjenicu da je Prčićeva klasifikacija anglicizama prema opravdanosti veoma detaljna i precizna, a da ponekad važnu ulogu u analizi ima lični stav prema istim, autor se opredijelio za klasifikaciju na: (1) neopravdane anglicizme (NA) koji će obuhvatati i Prčićeve sasvim neopravdane anglicizme i (2) opravdane anglicizme (OA) u koje ćemo uključiti i uslovno opravdane, ali i sasvim opravdane anglicizme. Anglicizam je neopravdan ukoliko „već postoji domaća ili odomaćena reč ili izraz za dati strani sadržaj“ – primjer (8), ili ukoliko „postoji mogućnost prevođenja stranog sadržaja, primenom produktivnih morfosintaksičkih i semantičkih sredstava srpskog jezika“ – primjer (9) (Prčić, 2005: 130–131). Definicije i objašnjenja pojmova pronalazili smo u rječnicima *Srpski rečnik novijih anglicizama: prvo, elektronsko, izdanje* (Prčić i dr., 2021), *Leksikon stranih reči i izraza* (Vujaklija, 1996/97), *Veliki rečnik stranih reči i izraza* (Klajn i dr., 2010) i u monolingvalnom onlajn rječniku engleskog jezika (EOLD onlajn, 2017).

(8) Kada zabrinutom prolazniku potvrdiš da je sve *okej*. (lična komunikacija, 10. februar 2024.)

(9) *Bilbord* nije javna površina, javna površina je ono na čemu stoji *bilbord*. (lična komunikacija, 20. mart 2017.)

Anglicizme *okej* i *bilbord* klasifikujemo kao neopravdane budući da se u kontekstu navedenih primjera mogu zamijeniti svojim domaćim pandanima *dobro ili u redu*, odnosno *reklamni pano*² (Prčić i dr., 2021: 399; 87; Klajn i dr., 2010: 216). Osim stilističke vrijednosti, ovi anglicizmi ni na koji način ne obogaćuju jezik primalac³, kao što ni domaće lekseme ne bi iskaz lišile ničega osim toga da su *kul*, *super* ili *in*.

Anglicizam je opravdan ukoliko „nudi mogućnost upadljivije kraćeg i ekonomičnijeg izražavanja novog ili postojećeg sadržaja od domaće ili odomaćene

¹ Analizirajući anglicizme prema vrsti, u svojoj knjizi *Engleski u srpskom* Prčić uvodi i treći tip – skriveni anglicizmi. Nisu uključeni u analizu jer se ne javljaju u našem korpusu.

² Nijedan od autora ne navodi razlog zašto se preferira strana reč *pano* u odnosu na anglicizam *bilbord*.

³ Leksema *bilbord* jeste nešto ekonomičnije rješenje od domaćeg prevodnog ekvivalenta.

reči ili izraza“ – primjer (10), zatim ukoliko „uvodi novu nijansu značenja u sistem srpskog jezika“ – primjer (11), ili „unosu sasvim novo značenje u sistem srpskog jezika i time popunjava neku leksičku i/ili pojmovnu prazninu“ – primjer (12) i (13) (Prčić, 2005: 132–135).

(10) I nemoj da pocnem o *hororima*, tebi i [...]. (lična komunikacija, 29. mart 2017.)

(11) Ako i mene pojede, moja dusa ce obavezno da ponese moj *laptop* (lična komunikacija, 5. april 2017.)

(12) Kad nam dolazis? *Internet H5!* (lična komunikacija, 25. mart 2017.)

(13) Raja, idemo u *pab*. Treba mi pivce za živce. (lična komunikacija, 28. februar 2024.)

Anglicizam *horor* predstavlja kraće i ekonomičnije rješenje od domaćeg prevodnog ekvivalenta [*film strave i užasa*] (Prčić i dr., 2021: 259, Klajn i dr., 2010: 1435). Ovakvi prevodni ekvivalenti doprinose iskorišćenju domaćih morfosintaksičkih i semantičkih sredstava, pa se radi o *prevedenim sinonimima*, u obliku skrivenih anglicizama. Pošto je prevedena riječ često znatno duža od odgovarajućeg anglicizma, engleska leksema nastupa kao ekonomičniji sinonim prevedene riječi doprinoseći kratkoći, ali ne i izražajnosti srpskog jezika (Prčić, 2005: 148).

Leksema *laptop* sadrži dodatna semantička obilježja usljed čega je određenija i bogatija. U ovakvim slučajevima, anglicizam i postojeća riječ istovremeno ulaze u odnos sinonimije (usljed istovjetnog osnovnog značenja) i hiponimije⁴.

Novo značenje koje unose sasvim opravdani anglicizmi popunjava leksičku i pojmovnu prazninu tako što nepoznat pojam dolazi sa samom novom rječju. Radi se o informatičkim, ekonomskim i pretežno sportskim terminološkim izrazima. Jezik primalac nema vremena da stvori odgovarajuće pandane jer, kako Ana Petrov (2015) obrazlaže, ovakve vrste anglicizama odomaćuju se velikom brzinom oslikavajući dinamične promjene u različitim sferama ljudske djelatnosti. Taj novi pojam može biti globalnog karaktera, kada određena leksema imenuje univerzalne pojave (12) (Prčić i dr., 2021: 275), ali i lokalnog karaktera (13) (Prčić i dr., 2021: 407) kada „data reč odiše stranim koloritom i odražava lokalnu atmosferu, jer imenuje pojave iz tamošnje kulture“ (Prčić, 2005: 134).

⁴ Naime, funkciju hiponima vrši semantički određeniji anglicizam *laptop* koji predstavlja vrstu onoga što obavlja funkciju hiperonima, a to je leksema *računar* (Prčić i dr., 2021: 339). Tvrtno Prčić (2005: 148) ovaj novootkriveni tip smisaonih odnosa naziva hiposinonimijom, koju pronalazimo još u nizovima: *dragstor* prema *prodavnica*; *derbi* prema *utakmica*; *šut/šutirati* prema *udarac/udariti*; *faul/faulirati* prema *prekršaj/napraviti prekršaj* ili pak *dres* prema *odijelo/uniforma*.

Prikupljanjem korpusa zapažen je manji broj leksema koje ne predstavljaju interpolacije iz engleskog jezika opisane u prvom odjeljku analize korpusa, ali, isto tako, nisu pronađene u rječnicima anglicizama. Mišljenja smo da se ne radi o jednokratnim i individualnim upotrebama leksema iz engleskog jezika, već o potencijalnim anglicizmima jer ih mlađa populacija često koristi u neformalnoj komunikaciji. Očekujemo da će u bliskoj budućnosti dobiti status odomaćene riječi i postati sastavni dio novih izdanja pomenutih rječnika.

(14) Briga njega on *solira*. Ma sta ce mu ko u zivotu. Pametan. (lična komunikacija, 26. februar 2022.)

(15) Još nešto Sova, mislim da i taj Pujo i slične stranice koje se bave humorom i *entertejmentom* moderne sorte, pretjeruju sa vulgarnim izrazima i pedofilijom, te hrane razne "mozgove" po netu koji nemaju društvenog života, nikad žensko nisu vidjeli, nikad lopte poigrali, palili im čvoke u školi, a onda dođe neki grbavi kreten koji ima više očiju nego zuba i napadne maloljetno dijete, siluje isto, ubije i zakopa pored neke štale. Onda kurir, telegraf, blic i ostali napišu debilni senzacionalistički naslov (najgora stvar nakon Mijatovićeve prečke), skupe klipove, lajkove, uzmu keš, a neka izrevoltirana djevojčica odmah nakon izdisaja nesrećne maloljetne osobe napravi *pejdž* tipa "SVI MI KOJI...." Ma bolan ubi nepravda. (lična komunikacija, 10. mart 2017.)

Leksema *solirati* može se okarakterisati kao budući uslovno opravdani anglicizam. Ova kategorija predstavlja "tampon zonu između neopravdanih i opravdanih anglicizama" (Prčić, 2005: 132). Navedena glagolska leksema predstavlja kraće i ekonomičnije rješenje od domaćeg prevodnog ekvivalenta [*samovati, biti bez momka/djevojke*] (<https://jezikoslovac.com/word/3kp0>). Međutim, ušteda nije upadljivo velika, što umanjuje prednost preobikovane lekseme. Imeničke lekseme *pejdž* i *entertejment* primjer su neopravdanih potencijalnih anglicizama budući da su njihovi prevodni ekvivalenti [*stranica*], odnosno [*zabava/razonoda*], imenice koje ne zaostaju za istoznačnim engleskim leksemama, osim što, možda, nisu dovoljno moderne i „COOLturne“ (Prčić, 2005: 155).

Analiza anglicizama prema vrsti

Očigledni anglicizmi (OčA) su na ortografskom, fonološkom, morfosintaksičkom, semantičkom i pragmatičkom planu preoblikovani. Postali su dio sistema srpskog jezika sa tendencijom dobijanja statusa odomaćene lekseme u budućnosti – primjer (16). Suprotno od njih, sirovi anglicizmi (SiA) prenose se iz jezika davaoca direktno, tačnije zadržavaju izvorni ortografski oblik – primjer (17). Integrisani su u sistem srpskog jezika samo na semantičkom i pragmatičkom planu, djelimično na morfosintaksičkom i fonološkom, dok su ortografski potpuno neprilagođeni (Prčić, 2005: 120–123).

(16) *Derbi* maksimalno korektan! Volim Partizan! (lična komunikacija, 30. maj 2017.)

(17) Ljudi jeste vi culi za *chat*, msm nije u redu da se dopisujete ovako javno. (lična komunikacija, 10. april 2017.)

(18) [...] u *retro* stilu koji je *IN*. (lična komunikacija, 7. april 2017.)

Podudaranje u ortografiji jezika *primaoca* i jezika *davaoca*, kao što je to ulustrovano posljednjim primjerom u nizu, može zadati poteškoće jer nije najjasnije da li se radi o sirovim ili očiglednim anglicizmima⁵. Naša analiza neće odstupati od Prčićeve (2005) taksonomije po kojoj se ovakvi slučajevi svrstavaju u očigledne anglicizme. Ipak, u našem tabelarnom prikazu biće označeni kao dubleti (OčA/SiA).

Pozabavimo se sada primjerima koji nisu identifikovani u navedenim rječnicima:

(19) Nije *photoshop* rođaka mi [...]/Kakav *fotošop*. (lična komunikacija, 16. maj 2017.)

(20) *Tičer*, kako se kaže na engleskom Spajdermen? (lična komunikacija, 15. maj 2017.)

(21) Pravi si *ticer*. Mogu da zamislim [...] uzbudjenje. (lična komunikacija, 19. mart 2017.)

(22) Izveo *teacher* na rođendanski kolač. (lična komunikacija, 18. april 2017.)

Nakon prodora u jezik *primalac*, anglicizam se može nalaziti u nekoliko grupa. Recimo, u korpusu je leksema *photoshop* u obliku *fotošop* očigledni anglicizam, a u obliku *photoshop* sirovi. Analizom korpusa primijećena je učestalost javljanja imeničke lekseme *tičer* (18 primjera). U 50% slučajeva korisnici društvenih mreža koristili su pravilan način transkribovanja engleskih leksičkih jedinica – primjer (20). Pronađena su tri slučaja u kojima je leksema ortografski adaptirana, ali su latinična slova napisana bez dijakritičkih znakova – primjer (21), što Prčić (2005) izdvaja kao pravopisne obrasce pseudonorme. Izdvojena leksema javlja se u obliku sirovog anglicizma (*teacher*) u 33,33% primjera.

Slijedi tabelarni prikaz podataka dobijenih analizom anglicizama prema vrsti i opravdanosti.

Tabela 1. *Analiza anglicizama prema opravdanosti i vrsti*

⁵ Dvosmislenosti nestaje ukoliko se tekst preslovi u ćirilicu. Sasvim je u redu napisati: Овај лаптоп дјелује превише ретро. Међутим, цхат се не може пренијети на тај начин.

ANGLICIZAM	KLASIFIKACIJA		
	PREMA VRSTI	PREMA OPRAVDANOSTI	
		OA/NA	ZNAČENJE
KUL	OčA	NA	MODERAN/ZABAVAN
LAPTOP	OčA/SiA	OA	–
KOMP/KOMPJUTER	OčA	NA	RAČUNAR
NOTIFIKACIJA	OčA	NA	OBAVJEŠTENJE
HOROR	OčA	OA	–
NET/INTERNET	OčA/SiA	OA	–
ISKULIRATI	SiA	NA	OSTATI SMIREN
AUTFIT	OčA	OA	–
SAJT	OčA	OA	–
OKEJ	OčA	NA	U REDU/DOBRO
HAJLAJTING	OčA	NA	OZNAČAVANJE/ OSJENČAVANJE
FRIK	OčA	NA	ZANESENJAK/ČUDAK
SUPER	OčA/SiA	NA	ODLIČAN
GEJ	OčA	NA	HOMOSEKSUALAC
TARGET	OčA/SiA	NA	CILJ
PLEJOF	OčA	NA	DOIGRAVANJE
BILBORD	OčA	NA	REKLAMNI PANO
COACH	SiA	NA	TRENER
DRES	OčA	OA	–
TIKET	OčA	OA	–
PLEJ	OčA	NA	VOĐA IGRE
FAULIRATI/FAUL	OčA	OA	–
ŠUTIRATI/ ŠUT	OčA	OA	–
FEJK	OčA	NA	LAŽAN
REJTING	OčA	NA	POPULARNOST
RETRO	OčA/SiA	OA	–
IN	OčA/SiA	NA	MODERAN/POPULARAN
KEŠ	OčA	NA	GOTOVINA
TOP (<i>np./npil.</i>)	OčA/SiA	NA	NAJBOLJI/NAJBOLJE
KILER	OčA	NA	UBICA
DERBI	OčA	OA	–
STIKER	OčA	NA	NALJEPNICA
BASKET	OčA/SiA	NA	KOŠARKA

VEB-STRANICA	OčA	OA	-
EDITOVATI	OčA	NA	OBRADITI/UREDITI
RIMEJK	OčA	OA	-
TREJLER	OčA	OA	--
PARTI	OčA	NA	ZABAVA/ ŽURKA
STATUS	OčA/SiA	OA	-
STAR	OčA/SiA	NA	ZVIJEZDA
FAVORIT	OčA	OA	-
DOPING	OčA/SiA	OA	-
OVERDOZ	OčA	NA	PREDOZIRANOST
AUT (<i>um./np.</i>)	OčA	OA	-
ANGLICIZAM	KLASIFIKACIJA		
	PREMA VRSTI	PREMA OPRAVDANOSTI	
		OA/NA	ZNAČENJE
FAN	OčA/SiA	NA	OBOŽAVALAC
LINK	OčA/SiA	OA	-
BESTSELER	OčA	OA	-
DRAGSTOR	OčA	OA	-
TROLOVATI	OčA	OA	-
БЛОКИРАТИ	OčA	NA	ZABRANITI PRISTUP
SELFI/SELFIE	OčA-SiA	OA	-
PROFIL	OčA	OA	-
AKAUNT	OčA	NA	KORISNIČKI NALOG
POST	OčA/SiA	NA	OBJAVA
TVIT	OčA	OA	-
ŠEROVATI	OčA	NA	PODIJELITI
OFFLINE	SiA	NA	BITI ODJAVLJEN
APLOUD	OčA	OA	-
TAGOVATI/TAG	OčA/SiA	NA	OZNAČITI/OZNAKA
PAB	OčA/SiA	OA	-
DIFOLT	OčA	NA	FABRIČKA PODEŠAVANJA
CHAT	SiA	NA	ELEKTRONSKO ČASKANJE
TIMELINE	SiA	NA	HRONOGRAFIKA
LAJKOVATI/LAJK	OčA	OA	-
(LAJK)	OčA	OA	-
DISLAJKOVATI	OčA	OA	-

SMAJLIĆ	OčA	NA	--
GOLGETER	OčA	NA	NAJBOLJI STRIJELAC
PEJSTOVATI	OčA	NA	UMJETNUTI/UBACITI
ESTABLISHMENT	OčA	NA	MOĆNICI
TINEJDŽ	OčA	OA	OMLADINSKI
ADVERTAJZING	SiA	NA	REKLAMIRANJE
BEAUTY	OčA	NA	PODMLAĐIVANJE/ ULJEPŠAVANJE
DEJT	OčA	NA	SASTANAK/SPOJ
FASTFUD	OčA	OA	BRZA HRANA
HAUS	OčA	NA	-
FIDBEK	OčA/SiA	OA	POVRATNA INFORMACIJA
FILTER	OčA/SiA	OA	-
HAMBURGER	OčA/SiA	OA	-
DESKTOP	OčA	NA	-
IVENT	SiA	NA	DEŠAVANJE/DOGAĐANJE
CRISPY	SiA	NA	HRSKAV
MAKE-UP	Oča	NA	ŠMINKA
INDOR	Oča	NA	UNUTRAŠNJI/ ZATVOREN
HEPIEND	Oča	NA	SREĆAN ZAVRŠETAK
KASTING	Oča	OA	AUDICIJA
KEŽUAL	SiA	OA	-
ROAD TRIP	Oča	OA	-
STORI	SiA	NA	-
PLEASE			MOLIM TE
ANGLICIZAM	KLASIFIKACIJA		
	PREMA VRSTI	PREMA OPRAVDANOSTI	
		OA/NA	ZNAČENJE
ARTIST	OčA/SiA	NA	IZVOĐAČ
AJLAJNER	OčA	OA	TUŠ ZA OČI
FIT	OčA/SiA	OA	-
DEDLAJN	OčA	NA	KRAJNI ROK
LAJV	OčA	NA	UŽIVO/DIREKTNO
LOGIN	OčA/SiA	NA	PRIJAVLJIVANJE/PRISTUPANJE
MENI	OčA	OA	-
INSTANT	OčA/SiA	OA	-

HOBI	OčA	OA	-
REKET	OčA	NA	IZNUĐIVANJE
POST	OčA/SiA	NA	OBJAVA
RENTAKAR	OčA	OA	-
ATAČMENT	OčA	NA	DODATAK/PRILOG
BENEFIT	OčA/SiA	NA	KORIST/DOBROBIT
HARD ROCK	SiA	OA	-
AFTER-PARTY	SiA	OA	-
FAJT	OčA	NA	BORBA/ TUČA/OKRŠAJ
HEPI	OčA	NA	RADOSTAN/ZADOVOLJAN
HIPERLINK	OčA	OA	-
INBOKS	OčA	NA	ELEKTRONSKO SANDUČE
INTERFEJS	OčA	OA	-
KONSALTING	OčA	NA	SAVJETOVANJE
LAJFSTAJL	OčA	NA	NAČIN ŽIVOTA
MESI	OčA	NA	RAŠČUPAN/ČUPAV/NEUREDAN
RUTER	OčA	OA	-
REKET	OčA	NA	IZNUĐAVANJE
PREVIEW	SiA	OA	-

Diskusija

Analizom prikupljene građe, došli smo do nekoliko zanimljivih zaključaka. Budući da individualna i povremena umetanja engleskih leksema u rečenice srpskog jezika spadaju u statusnu upotrebu⁶, pretpostavili smo da će primjeri koji ilustruju nultu adaptaciju biti zastupljeniji u odnosu na proizvoljnu transkripciju originala. I zaista, 25 primjera, od ukupno pronađenih 32, pripada kategoriji nulte adaptacije, što procentualno čini 78,12% slučajeva.

U uvodnim odjeljcima rada, pretpostavili smo da će necenzurisana priroda elektronske komunikacije pokazati hibridizaciju srpskog jezika u punom sjaju. Statistička analiza pokazuje da kategorija opravdanih anglicizama (OA) čini 50 primjera od ukupno njih 116 (ili 43,10%), dok neopravdani anglicizmi (NA) sačinjavaju 56,89% korpusa. Procentualna razmjera nije tolika da bismo mogli govoriti o potpunom dominaciji neopravdanih anglicizama.

⁶ Tvrtko Prčić (2005) izdvaja dvije opšte tendencije korišćenja anglicizama: (1) strukovna upotreba i (2) statusna upotreba. Statusna upotreba motivisana je vjerovanjem da je korišćenje engleskih elemenata „modernije, otmenije i elegantnije, jer stvara utisak pripadnosti nadmoćnijem anglofonom kulturnom i jezičkom obrascu“ (str. 157).

Naši jezički priručnici nisu detaljnije normirali pisanje anglicizama pošto tempo njihovog priliva prevazilazi brzinu pravovremenog postavljanja jezičke norme. Ukoliko norma i postoji, ne primijenjuje se u praksi, prvenstveno u medijima, tako da je prepuštena slobodnoj jezičkoj volji pojedinca. Stoga, dolazi do sve češće prakse pisanja anglicizama u izvornom i hibridnom obliku, prvenstveno u tekstovima na latinici i u određenim tematskim oblastima poput računarstva, popularne zabave, muzike, filma, turizma i reklamiranja (Prčić, 2005: 213). Činjenica da očigledni anglicizmi čine 88,79% korpusa predstavlja pozitivan i neočekivan ishod sprovedene analize. Procentualni udio sirovih anglicizama iznosi 12,06%, što pokazuje da se ispitanici pridržavaju osnovnih pravila transkripcije standardnog srpskog jezika.

Zaključak

Ovaj rad imao je za cilj da prikaže stepen leksičkog uticaja engleskog jezika na srpski u neformalnoj komunikaciji na društvenoj mreži Fejsbuk, sa odlikama razgovornog funkcionalnog stila. Pronađeni primjeri nagovještavaju da je englesko-srpski sociolekt već postao neotuđivo obilježje urbane, dvojezične mlađe generacije koja svoju jezičku kulturu stiće uglavnom putem popularnih mas-medija. Međutim, teško je govoriti o opštim tokovima na osnovu ograničene korpusne građe. Određene tendencije u jeziku koje su dokazane u ovom radu trebalo bi detaljnije analizirati na osnovu obimnijeg korpusa.

Kada govorimo o engleskim interpolacijama, analiza je opravdano pokazala da 78,12% leksema zadržava svoj sirovi oblik. Dalje, 56,89% anglicizama predstavljaju slučajeve nekritičkog pozajmljivanja vokabulara u slučajevima kada ne postoje realne leksičke praznine koje treba popuniti. Pozitivan procentualni udio u korist očiglednih anglicizama (88,79%) jasno pokazuje tendenciju ispitanika da se pridržavaju norme svog maternjeg jezika.

Nikada sa sigurnošću ne možemo predvidjeti jezičke promjene, ali jasno je da će dalja hibridizacija i priliv neopravdanih anglicizama postati neminovnost. Kao govornici jezika sa relativno malim brojem korisnika, nezaustavljive promjene moramo prihvatiti kao prirodan proces, i što je još bitnije, moramo im se prilagoditi. Važno je da shvatimo kako je izmjena slike jezika odraz promjena koje se odvijaju u njemu i da novi oblici ne mogu uništiti u potpunosti stari izgled jezika.

Literatura

- Bogdanović, M. (2014). Morfološka analiza anglicizama u ekonomskom registru srpskog jezika. *Filolog – časopis za jezik, književnost i kulturu*, V, 9, 139–150.
- Bugarški, R. (1996). Strane reči danas: pojam, upotreba, stavovi. U: J. Plankoš (ur.), *O leksičkim pozajmljenicama* (str. 17-27). Subotica: Gradska biblioteka Subotica; Beograd: Institut za srpsk jezik Srpske akademije nauka i umetnosti.
- Bugarški, R. (2003). *Uvod u opštu lingvistiku* (4. izd.). Beograd: Čikoja štampa/XX vek.
- Dixon, J., S. (2024, February 9). Number of Monthly Active Facebook Users Worldwide as of 4th Quarter 2023. Dostupno preko: <https://www.statista.com/statistics/264810/number-of-monthly-active-facebook-users-worldwide/> [20.02.2024.]
- Dragičević, R. (2010). *Leksikologija srpskog jezika* (2. izd.). Beograd: Zavod za udžbenike.
- EOLD (2017) – English Oxford Living Dictionaries. Dostupno preko: <https://en.oxford.dictionaries.com> [20.11.2023.]
- Filipović, R. (1986). *Teorija jezika u kontaktu: uvod u lingvistiku jezičkih dodira*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti: školska knjiga.
- Filipović, S. (2003). Anglicizmi iz registra mode u srpskom jeziku: formalna analiza. *Prilozi proučavanju jezika*, 34, 179-196.
- Filipović, S. (2004). *Fonološka i grafološka recepcija anglicizama u srpskom jeziku u registru računarstva*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Filipović, S. (2005). *Izgovor i pisanje računarskih anglicizama u srpskom jeziku*. Beograd: Zadužbina Andrejević.
- Filipović, S. (2006). Semantika anglicizama u srpskom jeziku u registru mode. *Philologia*, 4, 57–65.
- Filipović Kovačević, S. (2011). Names of advertized products as mini advertisements – a cognitive linguistic view. In I. Đurić-Paunović and M. Marković (eds.), *English Studies Today: Views and Voices. Selected Papers from the First International Conference on English Studies. English Language and Anglophone Literatures Today (ELALT)* (pp. 66–80). Novi Sad: Faculty of Philosophy.
- Klajn, I. (1996). Dva pravopisna problema u vezi sa stranim rečima. U: J. Plankoš (ur.), *O leksičkim pozajmljenicama* (str. 121-129). Subotica: Gradska biblioteka Subotica; Beograd: Institut za srpsk jezik Srpske akademije nauka i umetnosti.
- Klajn, I. i Šipka, M. (2010). *Veliki rečnik stranih reči i izraza* (5. izd.). Novi Sad: Prometej; Zavod za kulturu Vojvodine.

- Mićić, S. (2009). *Studije o jeziku medicine u engleskom i srpskom*. Beograd: Beogradska knjiga.
- Mićić, S. i Sinadinović, D. (2013). Anglizmi u jeziku medicinske nauke i struke. U: Silaški, N. i T. Đurović (ur.) *Aktuelne teme engleskog jezika nauke i struke u Srbiji* (str. 93-104). Beograd: Ekonomski fakultet.
- Milić, M. i Sokić, R. (1998). Loan words in sports terminology in Serbian. *Facta universitatis- series: Physical Education, 1* (5), 33-38.
- Milić, M. (2013). *Anglizmi kao sinonimi u srpskom jeziku*. Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Milić, M. (2015). Creating English-based sports terms in Serbian: Theoretical and practical aspects. *Terminology. International Journal of Theoretical and Applied Issues in Specialized Communication, 21* (1), 1-22.
- Mrazović, P. i Vukadinović, Z. (1990). *Gramatika srpkohrvatskog jezika za strance*. Sremski Karlovci i Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića Sremski Karlovci i Dobra vest Novi Sad.
- Panić Kavgić, O. (2006). *Koliko razumemo nove anglicizme*. Novi Sad: ITP „Zmaj“.
- Petrov, A. (2015). Klasifikacija i formalna adaptacija anglicizama u srpskom i češkom jeziku u modnom diskursu: (na materijalu srpskog i češkog izdanja časopisa Elle i Cosmopolitan. (Doktorska disertacija). Brno: Masarykova Univerzita.
- Prčić, T. (2002). Predlozi na novi Pravopis (2): ka standardizovanom pisanju anglicizama. *Jezik danas, 16*, 14-25.
- Prčić, T. (2005). *Engleski u srpskom*. Novi Sad: ITP „Zmaj“.
- Prčić, T., Dražić J., Milić, M. i dr. (2021). *Srpski rečnik novijih anglicizama: prvo, elektronsko, izdanje*. Dostupno preko: <https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadrzaj/2021/978-86-6065-636-2>
- Radčenko, M. (2006). Semantička adaptacija ruskih posuđenica u hrvatskom jeziku od 1945 do 2000. godine. *Croatica et Slavica Iadertina, II*, 145-160.
- Radić Dugonjić, M. (1996). Tvorbeno- semantički procesi u leksici iz oblasti informatike. U: J. Plankoš (ur.), *O leksičkim pozajmljenicama* (str. 17-27). Subotica: Gradska biblioteka Subotica; Beograd: Institut za srpski jezik Srpske akademije nauka i umetnosti.
- Rodić, S. (2014). Sekundarna morfološka i semantička adaptacija anglicizama u komunikaciji na fejsbuku o rijaliti-programima. U: S. Gudurić i M. Stefanović (ur.), *Jezici i kulture u vremenu i prostoru* (str. 455-466). Novi Sad: Filozofski fakultet.
- Silaški, N. (2009). Ka standardizaciji terminologije u oblasti marketinga i menadžmenta. *Ekonomске teme, 47* (3), 111-125.
- Silaški, N. (2012). Srpski jezik u tranziciji: o anglicizmima u ekonomskom registru. Beograd: Ekonomski fakultet.

- Tasić, M. (2010). Uticaj engleskog jezika na stručnu mašinsku terminologiju u srpskom jeziku. *Komunikacija i kultura*, 1 (1), 162-182.
- Vasić, V., Prčić, T. i Nejgebauer, G. (2011). *Du you speak anglospski? Rečnik novijih Anglicizama* (2. izd.). Novi Sad: ITP „Zmaj“.
- Vasić, V., Prčić, T. i Nejgebauer, G. (2018). *Du you speak anglospski? Rečnik novijih Anglicizama: treće, elektronsko, izdanje*. Dostupno preko: <https://digitalna.ff.uns.ac.rs/sadržaj/2018/978-86-6065-451-1>
- Vlajković, I. (2010). Uticaji engleskog jezika na srpski na planu pravopisa, leksike i gramatike u komunikaciji na Fejsbuku. *Komunikacija i kultura*, 1, 183–196.
- Vujaklija, M. (1996/97). *Leksikon stranih reči i izraza* (5. izd.). Beograd: Prosveta.

Svetlana S. Obradović

**IMPACT OF ENGLISH ON SERBIAN AT LEXEME LEVEL IN
COMMUNICATION ON SOCIAL NETWORKING WEBSITE FACEBOOK
– A CASE STUDY**

Summary: The paper is concerned with the influence of the English language on the Serbian language at lexeme level in communication on the social networking website Facebook. This quantitative research was accomplished within the scope of contact linguistics and the corpus consisted of 144 statements within 10 different Facebook profiles from which comments on pictures and videos, as well as wall posts and comments were downloaded. Relying on Tvrtko Prčić's semantic-pragmatic research (2005), the English loanwords were analysed from two different points of view: (1) according to their type – establishing a dichotomy between *obvious* and *raw* loanwords; and (2) according to their justification of use – establishing a dichotomy between *justified* and *unjustified* loanwords. Since personal and occasional use of English loanwords within Serbian sentences is an example of status-driven use, the statements illustrating zero adaptation phenomenon are more frequently used compared to the arbitrary transcription of the original (25 examples, out of total 32) fall into zero adaptation category. The category of justified English loanwords consists of 50 examples, out of total 116 (43.10%), while unjustified loanwords comprise 56.89% of the corpus. Serbian language manuals do not provide detailed standardization where English loanword orthography is concerned due to the fact that the speed at which the loanwords enter the receiving language exceeds the speed at which the language norm is established. The obvious and raw loanword category comprise 88.79% and 12.06% of corpus, respectively. It could be concluded that the

users of this social networking website follow the basic transcription rules concerning the standard norm of the Serbian language.

Key words: English, Facebook; lexeme; unjustified English loanwords; obvious English loanwords; justified English loanwords; raw loanwords, Serbian

Datum prijema: 14.12.2023.

Datum ispravki: 11.3.2024.

Datum odobrenja: 10.4.2024.